

FISZKA II – USTROJE MAJĄTKOWE

W braku umownego reżimu majątkowego małżeńskiego, małżonkowie pozostają we wspólności ustawowej małżeńskiej. Małżonkowie mogą zawrzeć umowę majątkową małżeńską, mocą której mogą:

- a) rozszerzyć lub ograniczyć wspólność ustawową,
- b) ustanowić rozdzielność majątkową,
- c) ustanowić rozdzielność majątkową z wyrównaniem dorobków.

Na skutek orzeczenia separacji, ubezwłasnowolnienia jednego ze współmałżonków, ogłoszenia upadłości małżonka oraz uwzględnienia przez sąd powództwa o ustanowienie rozdzielności majątkowej powstaje między małżonkami ustrój rozdzielności majątkowej małżeńskiej.

Wstęp

Jeżeli małżonkowie przed zawarciem małżeństwa nie zawarli umowy majątkowej małżeńskiej, to po zawarciu przez nich związku małżeńskiego w ich małżeństwie obowiązuje ustrój ustawowy (art. 31 KRO). Mogą oni jednak dokonać wyboru innego ustroju majątkowego. Treścią umowy majątkowej małżeńskiej jest wybór określonego ustroju majątkowego małżeńskiego. Co do zasady prawo polskie nie przewiduje możliwości dowolnego kształtowania umów zawieranych pomiędzy małżonkami (umowa majątkowa małżeńska zmieniająca przepisy o danym ustroju umownym byłaby nieważna), a rodzaje ustrojów majątkowych małżeńskich stanowią katalog zamknięty.

Prawo polskie przewidziało dla każdego małżeństwa jeden określony ustrój majątkowy, w umowie majątkowej małżeńskiej nie można łączyć elementów charakterystycznych dla różnych majątkowych małżeńskich, np. ustrój wspólności umownej z wyrównaniem dorobków), a dodatkowo ustrój, pod którego rządami pozostają małżonkowie odnosi się do całości majątków małżonków (zarówno nieruchomości, jak i ruchomego).

Ustrój wspólności ustawowej

Ustrój małżeńskiej wspólności ustawowej powstaje z chwilą zawarcia związku małżeńskiego, jak również, gdy małżonkowie w trakcie trwania małżeństwa rozwiążą umowę o ustanowieniu ustroju majątkowego umownego i nie wprowadzą regulacji dotyczących wyboru innego ustroju. Ustrój ten ustaje z chwilą wprowadzenia ustroju umownego, a także z chwilą rozwiązania małżeństwa. Wspólność ustawowa ustaje także w przypadku orzeczenia przez sąd separacji w małżeństwie, ubezwłasnowolnienia małżonka lub ogłoszenia upadłości małżonka.

W praktyce największa liczba małżeństw pozostaje we wspólności ustawowej.

Osoba prowadząca działalność gospodarczą podlega wpisowi do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej. We wpisie ujawnia się także informację, czy w małżeństwie przedsiębiorcy obowiązuje lub nie wspólność ustawowa.

W małżeństwie, w którym obowiązuje ustrój wspólności ustawowej, rozróżnia się trzy masy majątkowe: majątek wspólny obojga małżonków oraz majątki osobiste żony i męża. Jeśli określone prawo wchodzi do majątku wspólnego małżonków, to przysługuje im ono wspólnie i oboje są podmiotami tego prawa.

Wspólność ustawowa charakteryzuje się tym, iż w trakcie jej trwania nie można dokonać podziału majątku wspólnego, ani też małżonkowie nie mogą rozporządzać udziałem w majątku wspólnym, ani zobowiązać się do rozporządzenia udziałem, który w razie ustania wspólności przypadnie im w majątku wspólnym lub w poszczególnych przedmiotach należących do tego majątku (art. 35 KRO).

Wierzyciele jednego z małżonków nie mogą też żądać zaspokojenia z udziału, który w razie ustania wspólności przypadnie małżonkowi dłużnikowi.

O przynależności konkretnego przedmiotu do określonego majątku decyduje definitywnie moment jego nabycia (przed lub po zawarciu związku małżeńskiego).

1/ majątek wspólny

Zgodnie z brzmieniem art. 31 § 2 KRO do majątku wspólnego należą w szczególności:

a) pobrane wynagrodzenie za pracę i dochody z innej działalności zarobkowej każdego z małżonków;

Wynagrodzenie obejmuje wszelkie świadczenia zasadnicze i dodatkowe, na równi z wynagrodzeniem traktuje się odprawy, zasiłki, diety, emerytury, renty, stypendia.

b) dochody z majątku wspólnego, jak również z majątku osobistego każdego z małżonków;

Chodzi o dochody z działalności zarobkowej, czyli ciągłej i systematycznej aktywności małżonka.

c) środki zgromadzone na rachunku otwartym lub pracowniczym funduszu emerytalnym każdego z małżonków;

d) kwoty składek zewidencjonowanych na subkoncie, o którym mowa w art. 40a ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych.

2/ majątek osobisty

Kodeks rodzinny i opiekuńczy zawiera katalog zamknięty przedmiotów wchodzących w skład majątku osobistego każdego z małżonków (art. 33 KRO). Są nimi:

- 1) przedmioty majątkowe nabyte przed powstaniem wspólności ustawowej;
- 2) przedmioty majątkowe nabyte przez dziedziczenie, zapis lub darowiznę, chyba że spadkodawca lub darczyńca inaczej postanowił;
- 3) prawa majątkowe wynikające ze wspólności łącznej podlegającej odrębnym przepisom;

- 4) przedmioty majątkowe służące wyłącznie do zaspokajania osobistych potrzeb jednego z małżonków;
- 5) prawa niezbywalne, które mogą przysługiwać tylko jednej osobie;
- 6) przedmioty uzyskane z tytułu odszkodowania za uszkodzenie ciała lub wywołanie rozstroju zdrowia albo z tytułu zadośćuczynienia za doznaną krzywdę; nie dotyczy to jednak renty należnej poszkodowanemu małżonkowi z powodu całkowitej lub częściowej utraty zdolności do pracy zarobkowej albo z powodu zwiększenia się jego potrzeb lub zmniejszenia widoków powodzenia na przyszłość;
- 7) wierzytelności z tytułu wynagrodzenia za pracę lub z tytułu innej działalności zarobkowej jednego z małżonków;
- 8) przedmioty majątkowe uzyskane z tytułu nagrody za osobiste osiągnięcia jednego z małżonków;
- 9) prawa autorskie i prawa pokrewne, prawa własności przemysłowej oraz inne prawa twórcy;
- 10) przedmioty majątkowe nabyte w zamian za składniki majątku osobistego, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej.

Wymienione wyżej przedmioty majątkowe wchodzą w skład majątków osobistych małżonków z mocy prawa. Jedynie w drodze umowy majątkowej małżeńskiej małżonkowie mogą rozszerzyć wspólność ustawową na te przedmioty lub włączyć do ich majątków osobistych inne przedmioty, nieprzewidziane w art. 33 KRO. W takim przypadku małżonkowie decydują o losie prawnych określonych kategorii przedmiotów majątkowych, a nie poszczególnych zindywidualizowanych składników majątku.

Istnieje też możliwość dokonywania w czasie trwania wspólności ustawowej, w drodze czynności prawnych pomiędzy małżonkami, przesunięć majątkowych między ich majątkami osobistymi a majątkiem wspólnym. Przesunięcia majątkowe są czynnościami prawnymi dotyczącymi konkretnych zindywidualizowanych przedmiotów.

W prawie polskim małżonkowie zachowują możliwość swobodnego dysponowania składnikami swoich majątków osobistych, w tym mogą dokonywać w tym zakresie czynności między sobą (np. darowizn).

3/ zgoda małżonka na dokonanie czynności

Jest zasadą, że każdy z małżonków dowolnie gospodaruje majątkiem wspólnym.

Jednak do dokonania niektórych czynności wymagane jest zgodne działanie małżonków. Art. 37 KRO enumeratywnie wylicza czynności, do których niezbędna jest zgoda drugiego małżonka:

- 1) czynność prawna prowadząca do zbycia, obciążenia, odpłatnego nabycia nieruchomości lub użytkowania wieczystego, jak również prowadząca do oddania nieruchomości do używania lub pobierania z niej pożytków;
- 2) czynność prawna prowadząca do zbycia, obciążenia, odpłatnego nabycia prawa rzeczowego, którego przedmiotem jest budynek lub lokal;

- 3) czynność prawna prowadząca do zbycia, obciążenia, odpłatnego nabycia i wydzierżawienia gospodarstwa rolnego lub przedsiębiorstwa;
- 4) darowizna z majątku wspólnego, z wyjątkiem drobnych darowizn zwyczajowo przyjętych.

Zakłada się, że celem zgody drugiego z małżonków do dokonania powyższych czynności jest zapewnienie ochrony majątku wspólnego małżonków w interesie rodziny.

Brak zgody drugiego z małżonków na dokonanie czynności prawnej wymienionej w katalogu z art. 37 KRO, odmowa jej potwierdzenia lub ustanie możliwości potwierdzenia takiej czynności, w szczególności przez upływ wyznaczonego przez drugą stronę czynności terminu do jej potwierdzenia powodują, że czynność jest bezwzględnie nieważna od chwili jej zawarcia (*ex tunc*).

4/ odpowiedzialność małżonków z majątku wspólnego za zobowiązania zaciągnięte przez jednego z nich

Jeśli jedno z małżonków zaciągnęło zobowiązanie za zgodą drugiego z nich, wierzyciel może żądać zaspokojenia nie tylko z majątku osobistego dłużnika, ale także z całego majątku wspólnego małżonków.

Jeśli zaś małżonek zaciągnął zobowiązanie bez zgody współmałżonka, wierzyciel może żądać zaspokojenia z majątku osobistego dłużnika i z wchodzących w skład majątku wspólnego małżonków pobranego przez dłużnika wynagrodzenia za pracę lub z dochodów uzyskanych przez niego z innej działalności zarobkowej oraz korzyści uzyskanych z jego praw autorskich i praw pokrewnych, praw własności przemysłowej oraz innych praw twórcy, natomiast jeżeli wierzytelność powstała w związku z prowadzeniem przedsiębiorstwa należącego do majątku wspólnego dłużnika i jego małżonka, także z przedmiotów majątkowych wchodzących w skład tego przedsiębiorstwa. Odpowiedzialność wobec wierzyciela obejmuje w tym wypadku cały majątek osobisty dłużnika, w tym wierzytelności z tytułu wynagrodzenia za pracę lub z tytułu innej działalności zarobkowej.